

Ett strategiskt ramverk för ekonomisk säkerhet

Monia Lougui, Aron Björk, Marica Wennman,
Viktoria Sahlén och Johanna Enström

FOI-R--5880--SE

Februari 2026

Monia Lougui, Aron Björk, Marica Wennman,
Viktoria Sahlén och Johanna Enström

Ett strategiskt ramverk för ekonomisk säkerhet

Titel	Ett strategiskt ramverk för ekonomisk säkerhet
Title	A strategic economic security framework
Rapportnr	FOI-R--5880--SE
Månad	Februari
Utgivningsår	2026
Antal sidor	34
ISSN	1650-1942
Uppdragsgivare	Försvarsdepartementet
Forskningsområde	Försvarsekonomi
FoT-område	Inget FoT-område
Projektnr	A12613
Godkänd av	Per Sonnerby
Ansvarig avdelning	Försvarsanalys

Bild: Shutterstock

Detta verk är skyddat enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, vilket bl.a. innebär att citering är tillåten i enlighet med vad som anges i 22 § i nämnd lag. För att använda verket på ett sätt som inte medges direkt av svensk lag krävs särskild överenskommelse.

This work is protected by the Swedish Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960:729). Citation is permitted in accordance with article 22 in said act. Any form of use that goes beyond what is permitted by Swedish copyright law, requires the written permission of FOI.

Sammanfattning

Allt eftersom säkerhetsrisker med ekonomiska flöden och verksamheter ökar, växer behovet av att komplettera traditionella säkerhetsstrategier med tydliga strategier för ekonomisk säkerhet. Denna rapport beskriver hur ett strategiskt ramverk för ekonomisk säkerhet formas och hur innehållet i strategier som formulerats av ett antal länder kan kategoriseras inom ramen för ett sådant ramverk

Det är genom målsättningar inom konkurrenskraft, motståndskraft och handlingskraft samt avvägningar mellan den ekonomiska och den politiska domänen som en stat definierar handlingsutrymmet för sin strategi för ekonomisk säkerhet. Det strategiska ramverket som presenteras i denna rapport är inte aktörsberoende utan ger en generisk bild av staters handlingsutrymme inom ekonomisk säkerhet.

Det strategiska ramverket för ekonomisk säkerhet delas in i tre nivåer – strategisk, inriktande, och operativ nivå – som tillsammans skapar en förståelse för hur en strategi för ekonomisk säkerhet skapas och omsätts i konkreta åtgärder. Den strategiska nivån tar fasta på vad som utgör strategiska målsättningar. Den inriktande nivån svarar på hur dessa målsättningarna kan realiseras. Den operativa nivån beskriver det konkreta arbetet och de styrmedel som en stat kan använda för att uppnå de uppsatta målen.

Nyckelord: Ekonomisk säkerhet, Strategisk ramverk, Verktyg för ekonomisk säkerhet, Styrmedel för ekonomisk säkerhet, Konkurrenskraft, Motståndskraft, Handlingskraft

Summary

As security risks associated with economic flows and activities increase, the need to complement traditional security strategies with clear economic security strategies is becoming more pressing. This report describes how a strategic framework for economic security is shaped and how policy strategies developed by a selected group of countries can be categorised within such a framework.

It is through objectives related to competition, resilience and agency, as well as through trade-offs between the economic and political domain, that a state defines the scope of action for its economic security strategy. The strategic framework presented in the current report is not actor-dependent; rather it provides a generalized representation of the strategic landscape within which states operate in the field of economic security.

Furthermore, the report divides the strategic framework for economic security into three levels – strategic, directive and operational – which together contributes to the understanding of how an economic security strategy is created and translated into actual measures. While the strategic level focuses on strategic objectives, the directive level addresses how these objectives can be achieved. Finally, the operational level describes the means and tools that a state can employ in order to reach the defined objectives.

Keywords: Economic security, Strategic framework, Means of economic security, Competition, Resilience, Agency

Innehåll

1	Inledning	6
1.1	Kontext.....	6
1.2	Syfte och frågeställningar.....	6
1.3	Centrala begrepp och förhållningsätt	7
1.4	Metod och avgränsningar.....	9
1.5	Disposition	10
2	Det strategiska ramverket och den ekonomiska säkerhetens olika nivåer	11
3	Strategisk nivå: Mål och avväganden.....	13
3.1	Konkurrenskraft	14
3.2	Motståndskraft	15
3.3	Handlingskraft.....	16
4	Inriktande nivå: Mellan mål och styrmedel	18
4.1	Konkurrenskraft	18
4.1.1	Basala förutsättningar.....	19
4.1.2	Effektivitetshöjare	19
4.1.3	Sofistikering av företagande och innovation.....	20
4.2	Motståndskraft	20
4.2.1	Makroekonomisk motståndskraft.....	21
4.2.2	Försörjningsberedskap	21
4.3	Handlingskraft.....	23
4.3.1	Hegemoner och mindre spelare	23
4.3.2	Handlingskraft genom nationell styrka	24
5	Operativ nivå: Styrmedel och dess användning	25
5.1	Handel och handelsavtal	25
5.2	Regleringar	26
5.3	Andra statliga interventioner.....	26
5.4	Alternativa styrmedel för ekonomisk säkerhet	27
6	Slutsatser och fortsatt forskning	28
7	Litteraturförteckning.....	30

1 Inledning

I skuggan av globala kriser och konflikter hotas staters ekonomiska välstånd. Välstånd är centralt för ekonomisk säkerhet eftersom det utgör en förutsättning för ett fungerande samhälle och speglar ett tillstånd där individer, samhällen eller stater har goda ekonomiska resurser. Detta möjliggör en hög levnadsstandard och trygghet som byggs upp av materiella tillgångar och ekonomisk stabilitet i kombination med välfungerande institutioner. Välstånd handlar dock inte enbart om materiell rikedom utan är en grundförutsättning för välfärd. Det kan även inkludera aspekter som hälsa, utbildning, social rättvisa och upplevd livskvalitet (Livingston m.fl., 2022). Tillsammans med att upprätthålla medborgarnas fysiska säkerhet kan detta anses utgöra en av de mest grundläggande delarna i det sociala kontraktet mellan individen och staten. Ekonomisk säkerhet är därför en del av nationell säkerhet.

Samtidigt skiljer sig mål, metoder och medel sig åt mellan länder i deras strävan att säkerhetsställa nationellt välstånd. Det gör det svårt att utan karta kunna navigera allt som kan inrymmas inom begreppet ekonomisk säkerhet. Denna rapport ämnar därför att presentera ett strategiskt ramverk för ekonomisk säkerhet. Rapporten bygger på en analys av olika nationella strategier. Det strategiska ramverket ska fungera som en beskrivning av spelplanen som stater, däribland Sverige, möter och behöver navigera på. Med denna rapport som bas, blir det enklare att skapa sammanhängande strategier, identifiera luckor och förstå sina med- och motspelare.

1.1 Kontext

Denna rapport är den andra i en av serie om tre i ekonomisk säkerhet. Den första rapporten, *Ekonomisk säkerhet- Definition och styrmedel* (Wennman & Lougui, 2026), etablerar en definition av begreppet ekonomisk säkerhet och dess medel. Denna rapport, ämnar etablera ett teoretiskt och generellt ramverk inom ekonomisk säkerhet. Den tredje rapporten *Ekonomisk säkerhet i Sverige- Analytiskt exempel på ett strategiskt ramverk för ekonomisk säkerhet i Sverige* (Lougui m.fl., 2026) bygger vidare på denna rapport genom att tillämpa ramverket på Sverige, som en vägledning för en svensk strategi för ekonomisk säkerhet.

Genom att gå från begreppsdefinition, via teoretisk ramverksutveckling, till praktisk tillämpning av ekonomisk säkerhet, utgör rapportserien ett samlat underlag för beslutsfattare, myndigheter och forskare i det kontinuerliga utvecklingsarbetet, i riktning mot att integrera ekonomisk säkerhet i nationella strategier.

1.2 Syfte och frågeställningar

Rapportens syfte är att skapa en grund för ett strategiskt ramverk inom ekonomisk säkerhet, vilket innebär att analysera strategier, inriktningar och operativa medel, samt viktiga målsättningar och avvägningar inom området.

Mot denna bakgrund besvarar rapporten följande frågeställningar:

- Vilka målsättningar och avväganden finns inom ekonomisk säkerhet?
- Hur kan ett strategiskt ramverk för ekonomisk säkerhet utformas?

Ambitionen är att det ramverk som presenteras i sin essens ska vara tillämpbart över tid genom att tillåta flexibilitet. Vidare ska det vara grundat i varför och hur stater arbetar med ekonomisk säkerhet snarare än vad de för tillfället gör. Författarna är ödmjuka inför att teoretiska bidrag till ett område under stor utveckling kan behöva revideras, bland annat i takt med att den akademiska litteraturen mognar eller andra värdefulla förslag framställs.

1.3 Centrala begrepp och förhållningsätt

För att kunna svara på frågeställningarna, och det faktum att rapporten är en del av en serie av tre rapporter, förklaras nedan några för rapporten centrala begrepp.

Ekonomisk säkerhet

Till att börja med definieras ekonomisk säkerhet, enligt den definition som tagits fram i Wennman & Lougui (2026), som ”*en stats samlade förmågor och åtgärder för att säkerställa de resurser, funktioner och tillgångar som är grundläggande för dess ekonomiska stabilitet och välbefinnande*”. Ekonomisk säkerhet utgör således en delmängd av nationell säkerhet och syftar till att säkerhetsställa statens välbefinnande. Detta kan sättas i kontrast till exempelvis fysisk säkerhet eller territoriell suveränitet vilka traditionellt inbegrips i den nationella säkerheten. Fastän ekonomisk säkerhet formas på nationell nivå så fyller fortfarande andra aktörer som företag eller individer en viktig funktion i det totala arbetet för ekonomisk säkerhet. Vidare är det viktigt att poängtera att den enskilda staten inte utgör en isolerad entitet utan agerar och responderar i en internationell kontext med och mot andra stater.

Eftersom definitionen av ekonomisk säkerhet är generell och dynamisk, kan det anpassas efter varje stats specifika sårbarheter, intressen samt prioriteringar. Gemensamt är dock att ekonomisk säkerhet omfattar både ekonomiska och icke-ekonomiska medel, riktade mot såväl interna som externa aktörer, för att säkerställa statens välbefinnande inom både det nationella och internationella systemet.

”Den grundläggande avvägningen”

Arbetet med ekonomisk säkerhet är komplicerat eftersom nästan all policy omfattar en avvägning mellan två olika domäner med två olika ”logiker” – den ekonomiska respektive den politiska. Rapporten och ramverket bygger vidare på denna förståelse av det praktiska handlandet inom ekonomisk säkerhet, presenterat av Shiraishi (2024).

Shiraishi (2024) menar att det å ena sidan finns den *ekonomiska domänen* som präglas av resursallokeringar efter marknadsprinciper och där maximal effektivitet

eftersträvas – det vill säga med ekonomisk logik.¹ Å andra sidan finns den *politiska domänen* som inrymmer politiska värden, vilka inte nödvändigtvis går att likställa med ekonomisk effektivitet – det vill säga den politiska logiken (Shiraishi, 2024). Shiraishis (2024) analys kan tolkas som att dessa domäner inte är helt frångående varandra men att de två logikerna inte alltid går att förena friktionsfritt. Politiska värden, som regelbaserade system, frihandel och konkurrenslagstiftning antas vara enklare att förena med den ekonomiska logiken medan suveränitet, dominans och påverkan potentiellt är svårare. Förhållandet kan därför ritas upp i ett diagram med två axlar där alla optimala avvägningar kan visualiseras med en kurva (se Figur 2 i kapitel 3). Svårigheten är inte enbart att hitta och nå den optimala avvägningen enligt Shiraishi (2024) utan också att förbättra den.

Shiraishis (2024) beskrivning av de två domänerna, i kombination med definition av ekonomisk säkerhet i Wennman & Lougui (2026), skapar en bild av den grundläggande avvägningen inom ekonomisk säkerhet. Denna beskrivning innebär en avvägning mellan de spänningar som den ekonomiska och politiska logiken ger upphov till i att säkerhetsställa nationellt välstånd och ekonomisk stabilitet.

Strategiskt ramverk

I denna rapport är begreppet strategiskt ramverk en beskrivning av handlingsutrymmet eller spelplanen som finns tillgängligt för en stat att utforma och genomföra strategier. Ramverket avgränsar därmed det som är möjligt utifrån uppsättningen av förutsättningar och begränsningar (spelplan), inom vilken en stat formulerar och genomför sina strategier. Ett strategiskt ramverk är inte lika aktörsberoende som de konkreta strategier vilka olika stater utarbetar. Strukturen i ramverket har inspirerats av logiken som återfinns inom det militära med tre hierarkiska nivåer som stödjer varandra (se Figur 1 i kapitel 2).² Genom att utgå från ett flertal länders säkerhetsstrategier och andra officiella dokument, är ambitionen att skapa en så universell bild av den tillgängliga spelplanen, det vill säga förutsättningar och begränsningar, inom ekonomisk säkerhet som möjligt. De tre nivåerna i det strategiska ramverket är den strategiska nivån, den inriktande nivån och den operativa nivån.

Den strategiska nivån tar fasta på vad som utgör strategiska målsättningar. En genomgång av olika nationella säkerhetsstrategier, som sedan sätts i relation till vidareutvecklingen av Shiraishi (2024), resulterar i identifiering av tre strategiska målområden. Dessa strategiska målområden inkluderar konkurrenskraft, motståndskraft och handlingskraft. En stats konkurrenskraft handlar om att förvalta och bygga ekonomiska eller andra relevanta nationella styrkor, motståndskraft berör förmågan att hantera påtryckningar eller andra chocker och handlingskraft omfattar förmågan att agera direkt eller som respons på andra aktörer som utövar

¹ Ofta förstått som de antaganden som ligger till grund för den neoklassiska ekonomin (Nationalencyklopedin, u.å.).

² De nivåer som åsyftas är den militärstrategiska, operativa och taktiska nivån. Se: Åkerström (2011).

ekonomiskt tvång mot staten. De strategiska målområdena ska inte betraktas som ömsesidigt uteslutande utan vissa åtgärder kan inrymma både aspekter av konkurrenskraft och motståndskraft. Däremot anser vi att dessa målområden är en viktig utveckling av Shiraiishi (2024), eftersom de i större utsträckning, teoretiskt vägleder det praktiska arbetet. Avsikten är att dessa målområden ska stärka varandra i arbetet med att säkerhetsställa välförhållanden och ett visst överlapp dem emellan är därför naturligt.

Den inriktande nivån svarar på hur målsättningar på den strategiska nivån kan uppnås genom att ta fasta på olika metoder (som kan kombinera en stor mängd styrmedel) för dess genomförande. Dessa benämns oftast som politikområden.

Den operativa nivån beskriver det konkreta arbetet och består av konkreta styrmedel. Dessa har hämtats från de styrmedel som redovisas och återfinns i Wennman & Lougui (2026).

1.4 Metod och avgränsningar

Utvecklingen av det strategiska ramverket bygger på och är en konceptuell anpassning av en logik som motsvarar den som förekommer inom militär planering, sådan som den beskrivs i Åkerström (2011). Denna logik utgår från tre hierarkiska nivåer: militärstrategisk, operativ och taktisk nivå. I denna rapport benämns dessa tre nivåer: strategisk, inriktande respektive operativ nivå, för att vara ändamålsenlig i ett icke-militärt sammanhang. Varje nivå utgör förutsättningarna för nästa nivå.

Identifiering av målområden inom den strategiska nivån har genomförts i två steg. Inledningsvis har Shiraiishis (2024) avvägning använts som analytisk utgångspunkt. Därefter har denna struktur vidareutvecklats genom en analys av ett urval av säkerhetsstrategier. Urvalet är gjort utifrån relevans ur ett svenskt perspektiv, men också vad som varit möjligt utifrån författarnas språkliga förmågor. De strategier som analyserats är:

- Japans nationella säkerhetsstrategi (Japans utrikesministerium, 2022),
- Kinas vitbok om nationell säkerhet (Erickson, 2025),
- Norges nationella säkerhetsstrategi (Statsministerens kontor, 2025),
- Nya Zeelands nationella säkerhetsstrategi (Nya Zeelands regering, 2023),
- Storbritanniens nationella säkerhetsstrategi 2025 (Storbritanniens regering, 2025),
- Sveriges nationella säkerhetsstrategi (Regeringen, 2024),
- Tysklands nationella säkerhetsstrategi (Tysklands förbundsregering, 2023),
- USA:s säkerhetsstrategier 2017 och 2022 (Vita Huset, 2017, 2022),
- Frankrikes säkerhetsstrategi 2022 (Generalsekretariatet för försvar och nationell säkerhet, 2022).

Även initiativ från Europakommissionen som syftar till att stärka unionens ekonomiska säkerhet har inkluderats i analysen (Europeiska kommissionen, 2023c, 2023b, 2024, 2025).

I analysen kommer, av läsbarhetsskäl, hänvisningar att göras med landets eller unionens namn samt vid behov årtal och index, t.ex. Norge, Tyskland eller EU 2023b.

Metoden för den inriktande nivån är en top-down-analys som utgår från de målområden som identifieras på strategisk nivå för att sedan analysera hur dessa kan konkretiseras genom policyer.

Inom den operativa nivån består metoden av ett urval av styrmedel som identifierats i Wennman & Lougui (2026). Uppsättningen av styrmedel formas utifrån de inriktningar som fastställs inom den inriktande nivån.

En metodologisk begränsning är att analysen utgår från en rad strategier som har utvecklats för att möta specifika mål och utmaningar. Den generiska modellen för ett strategiskt ramverk för ekonomisk säkerhet som presenteras i rapporten kan därmed komma att behöva revideras i takt med att utmaningar och förutsättningar utvecklas.

Eftersom ekonomisk säkerhet handlar om att säkerställa ekonomisk stabilitet och nationellt välstånd (Wennman & Lougui, 2026), har sådana målsättningar, metoder och medel vars primära syfte inte innefattar detta, avgränsats bort. Ekonomiska instrument som används för konflikt eller tvingande maktutövning, till exempel "krig med andra medel" (Blackwill & Harris, 2016), exkluderas därmed från denna studie.

En annan utgångspunkt är att aktörerna på spelplanen är suveräna stater. Policys från mellan- eller överstatliga organisationer, såsom Europeiska unionen, betraktas främst som en kontextuell ram och kommer inte att analyseras primärt.

1.5 Disposition

Rapporten inleds med en kortare beskrivning av ramverkets struktur (kapitel 2). Följande tre kapitel beskriver i turordning nivåerna i ramverket. Kapitel 3 beskriver den strategiska nivån med tillhörande strategiska områden. Kapitel 4 beskriver den inriktande nivån och olika politikområden som sorteras under nivån. Kapitel 5 beskriver den operativa nivån och styrmedel inom ekonomisk säkerhet. Rapporten avslutas med kapitel 6 som sammanfattar slutsatser och beskriver potentiell vidare forskning.

2 Det strategiska ramverket och den ekonomiska säkerhetens olika nivåer

Som beskrivet i avsnitt 1.3, består ramverket av tre olika nivåer: den strategiska nivån, den inriktande nivån och den operativa nivån. Dessa tre nivåer stöttar varandra, men fyller olika funktioner och berörs delvis också av olika aktörer. Nivåerna illustreras i Figur 1 och beskrivs kortfattat nedan.

Den *strategiska nivån* utgör den översta nivån och beskriver de strategiska målsättningarna. Strategierna utformas och beslutas primärt av den politiska ledningen och den centrala statsförvaltningen. Den strategiska nivån konkretiseras genom formulering av mål som reflekterar staters arbete med ekonomisk säkerhet. Perspektivet i denna nivå tenderar att vara långsiktigt och nära sammankopplat med välbefinnande. Den strategiska nivån beskrivs mer i kapitel 3.

Den *inriktande nivån*, består av konkreta metoder för hur den strategiska målsättningen skall uppnås. Dessa metoder adresserar specifika hot, utmaningar eller möjligheter som återfinns inom det strategiska intresset. Ett exempel på metod inom den inriktade nivån är främjande av god forskningskvalitet, som i sin tur främjar det strategiska intresset konkurrenskraft. Tillsammans bidrar metoderna till att det strategiska intresset kan realiseras. Uppsatta mål på denna nivå är ofta lättare att utvärdera jämfört med mål på den strategiska nivån. Den inriktade nivån beskrivs mer i kapitel 4.

Den *operativa nivån* beskriver vilka styrmedel som finns och det konkreta arbetet som genomförs. Arbetet som sker på denna nivå utgörs av bland annat myndighetsutövning, företagsverksamhet eller akademisk verksamhet snarare än central statsförvaltning. Den operativa nivån finns vidare beskriven i kapitel 5.

Figur 1. Strukturen för det strategiska ramverket. Källa: Författarnas egna illustration.

För att exemplifiera de strategiska nivåerna tillsammans med de tre strategiska målområdena ges en uppdelning i Tabell 1 nedan. Tabellen beskriver på vilka sätt som nivåerna kan kombineras med målområdena. I efterföljande rapport *Ekonomisk säkerhet i Sverige - Ett förslag på ett strategiskt ramverk för ekonomisk säkerhet i Sverige* (Lougui m.fl., 2026) används tabellen för att ge ett förslag på utformning av strategiskt ramverk för Sverige.

Tabell 1. Sammanfattande tabell med exempel för det strategiska ramverket tillsammans med strategiska målområden.

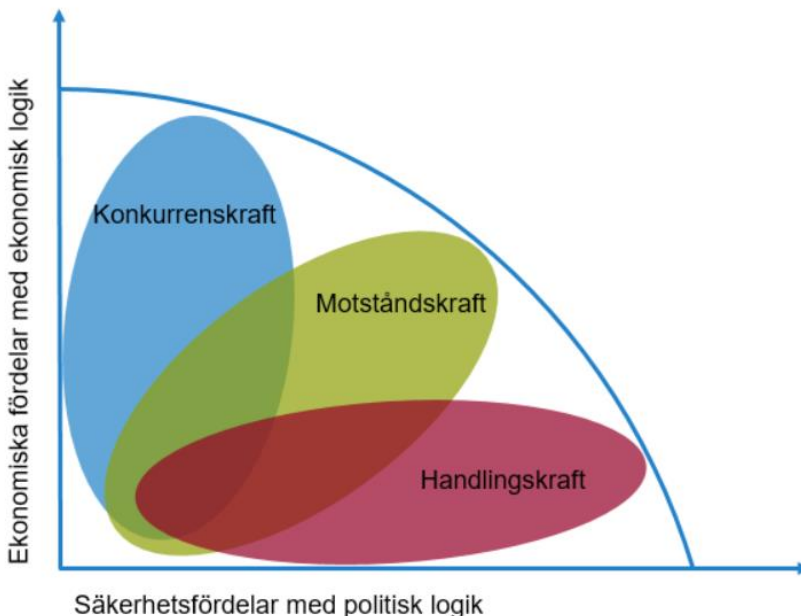
	Konkurrenskraft	Motståndskraft	Handlingskraft
Strategiska prioriteringar (mål)	Vara ledande inom innovation	Bibehålla makroekonomisk stabilitet	Avskräcka ekonomiskt tvång
Politiska insatser (metoder)	Utbildningspolitik med inriktning på framtida teknologier	Stabil och långsiktig penning- och finanspolitik	Handelspolitik tillsammans med likasinnade
Implementerade styrmedel	Riktade anslag till skolor för STEM ³ utbildningar	Balansering av budgetar och styrränta	Sanktioner, tullar och kvoter

³ STEM står för Science, Technology, Engineering, and Mathematics.

3 Strategisk nivå: Mål och avväganden

Den strategiska nivån tar fasta på vad som utgör strategiska mål inom ekonomisk säkerhet. Gemensamt för de strategiska målen är att de är förutsättningskapande för nationellt välstånd på olika sätt. Den strategiska nivån ska vägleda övrigt arbete för ekonomisk säkerhet vilket gör det viktigt, för framtagandet av ett strategiskt ramverk för ekonomisk säkerhet, att diskutera och analysera de avvägningar som präglar hela handlingsutrymmet.

I avsnitt 1.3 beskrivs de tre strategiska målområden, konkurrenskraft, motståndskraft och handlingskraft, som genomsyrar den grundläggande avvägningen i arbetet med ekonomisk säkerhet. Det finns givetvis överlapp mellan målområdena men uppdelningen visar på att de möter olika generella utmaningar som formar handlingsutrymmet. Hur de strategiska målområdena utformas och underbyggs varierar beroende på vilken stat som åsyftas, eftersom bland annat förmågor, ambitioner och hotbilder varierar. Nedan förklaras dessa målområden mer ingående.

Figur 2. Illustration över de tre strategiska målområdena och hur de förhåller sig till den ekonomiska respektive politiska domänen. Källa: Författarnas egna illustrationen baserat på Shiraishi (2024).

3.1 Konkurrenskraft

Det första strategiska målområdet, konkurrenskraft, kan beskrivas som grunden eller motorn bakom nationellt välstånd.⁴ Konkurrenskraft utgör en förutsättning för ekonomisk tillväxt och en försvagad konkurrenskraft kan på sikt hämma den ekonomiska utvecklingen (Vårjan m.fl., 2023). Detta kan även underminera den ekonomiska säkerheten och riskerar även minska handlingsutrymmet för militära satsningar (Japan). Detta strategiska målområde bedöms av författarna vara enklast att förena med den ekonomiska domänen eftersom den i stora drag omfattar satsningar som syftar till att stärka individers och företagens ekonomiska handlande – antingen genom att *upprätthålla* fungerande marknader eller genom mer *aktiv involvering* av staten på marknaden. I de studerade nationella säkerhetsstrategierna lyfts en rad olika satsningar som sägs stärka konkurrenskraften, antingen uttryckligen eller indirekt, vilka berörs kortfattat nedan.

Tre delar som i de nationella säkerhetsstrategierna knyts till konkurrenskraft är innovationsförmågan hos en stat, kvalitet på utbildning och forskning samt förutsättningarna på arbetsmarknaden (Sverige; Tyskland). I strategierna lyfts en samling teknikområden fram som särskilt viktiga för framtida konkurrenskraft, dessa benämns ofta framtidsteknologier eller spetsteknologier. De kan också ha militära tillämpningar (Storbritannien; Tyskland; Vita Huset, 2022). Konkurrenskraft och ytterst suveränitet inom dessa teknikslag är ett sätt att förhålla sig till problematik rörande teknikledarskap (Japan). Förutom spetsteknologier och avancerad forskning nämns även vikten av utbildning och kompetensförsörjning på arbetsmarknaden i vissa strategier (Sverige; Tyskland; USA, 2022). Till detta kan också utmaningar alternativt fördelar med den demografiska fördelningen avseende ålder hos populationen samt födslotal räknas.⁵ Vid sidan av framtida teknologier diskuteras även strategier rörande framväxande områden såsom exempelvis rymden (Japan).

En avvägning inom målområdet är nivån av statlig inblandning för att förbättra möjligheterna till konkurrenskraft och tekniskt ledarskap. I USA:s nationella säkerhetsstrategi framhävs strategiska investeringar från det offentliga som avgörande.⁶ Även i andra strategier framkommer det att (goda) relationer mellan det privata och det offentliga är av stor vikt. Huruvida dessa realiserar i form av inno-

⁴ En formulering lyft ur Storbritanniens nationella säkerhetsstrategi fångar innebörden: ”Om vi inte gör mer för att öka vår konkurrenskraft och våra suveräna styrkor – i viktiga avgörande områden som vetenskap och spetsteknologier – kommer vi tappa vår möjlighet att generera välstånd och riskera att hamna efter våra motståndare” (Storbritanniens regering, 2025); Beskrivs som grunden för nationellt välstånd (Regeringen, 2024).

⁵ ”Japan möter också svåra inhemska utmaningar som en minskande och åldrande population med en låg fertilitetsnivå” (Japans utrikesministerium, 2022).

⁶ Beskrivs i USA strategi som en ”grundpelare för en stark industriell och innovationsbas i det 21:a århundradets globala ekonomi” (Vita Huset, 2022).

vationssatsningar eller rena industristrategier, varierar. Däremot kan det med fördel stötta de delar av ekonomin där det redan existerar en relativ styrka gentemot andra aktörer (Storbritannien; Tyskland).

Tydliga och förutsägbara spelregler är kanske den förutsättning som ligger närmast den ekonomiska logiken. Bland annat Japan och Nya Zeelands säkerhetsstrategier nämner att internationell regelefterlevnad är önskvärt och även om det tycks vara svårare under rådande säkerhetspolitiska läge återfinns också frihandel som ett mål i flera strategier (Japan; Nya Zeeland; USA, 2022).

3.2 Motståndskraft

Det andra strategiska målområdet kan benämnas som motståndskraft och inkluderar verktyg eller områden nära relaterade till robusthet, resiliens eller rådighet. I huvudsak handlar det om att *skydda sin konkurrenskraft* och att *stå emot påtryckningar* från andra stater eller interna utmaningar. Det förstnämnda är närmare kopplat till den ekonomiska domänen medan det sistnämnda är närmare kopplat till den politiska domänen. Motståndskraften rör *förmågan att hantera* den negativa påverkan som kan uppstå i och med ekonomiska kopplingar till omvärlden och andra negativa chocker.⁷

Även för det strategiska målområdet motståndskraft är spetsteknologier viktiga. Här handlar det dock om att skydda teknikerna mot spionage eller oönskade överföringar. Till exempel handlar det om granskning av investeringar där främst forskningssäkerhet åsyftas (Sverige; Tyskland; USA, 2022). Vidare inryms även makroekonomisk stabilitet inom motståndskraften, exempelvis finansiell stabilitet och statsskuldens storlek, men också förtroende för marknaden hos investerare (Japan; Tyskland). Ytterligare en del av motståndskraften är hållbarhetsarbete som syftar till en långsiktig förvaltning av resurser för att på så vis bättre stå emot klimatförändringar, samt en säker tillgång till nödvändiga insatsvaror eller näringar (Sverige; Tyskland).

När förmågan att stå emot påtryckningar från andra stater diskuteras är det främst ensidiga eller omfattande beroenden till andra stater som nämns i strategierna. Dessa beroenden kan omfatta flera olika saker såsom energi (Japan; Tyskland), råvaror (Frankrike; Japan; Tyskland), mat (Japan), finansiella relationer (Tyskland) eller generella handelsrelationer (Nya Zeeland). Ambitionen är att om möjligt diversifiera sina beroenden eller bygga egen förmåga. Motståndskraft innebär också förmågan att stå emot attacker på infrastruktur som är viktig för ekonomin (Japan; Nya Zeeland), till exempel inom cyberdomänen (Tyskland; USA, 2022)

⁷ En liknande formulering återfinns i Tysklands strategi (Tysklands förbundsregering, 2023).

eller inom den maritima domänen (Tyskland). Förutom fysisk eller digital infrastruktur byggs även motståndskraft genom att verka mot ekonomisk brottslighet eller mot stater som tillämpar valutamanipulation (Tyskland; USA, 2022).

3.3 Handlingskraft

Om motståndskraft tar fasta på *förmågan att hantera* påtryckningar från andra stater eller interna utmaningar så berör handlingskraft *förmågan att agera* gentemot andra stater eller mot interna utmaningar. Det kan exempelvis göras för att framhäva eller värna intressen kopplade till sitt lands ekonomiska säkerhet, eller som respons på andra länders vidtagna handlingar eller påtryckningar. Det sistnämnda kan också förstås som en latent avskräckningsförmåga. Målområdet handlingskraft ligger närmast den politiska domänen av de tre målområden som identifierats.

Överlappet mellan motståndskraft och handlingskraft utgörs bland annat av de åtgärder som både stärker förmågan att hantera utmaningar och skapar ökad handlingskraft framöver. Det kan till exempel handla om att förvalta sunda statsfinanser eller minska korruption samt de försäkringsmässiga och fördelningsmässiga system eller välfärdsystem som skapar stabilitet och legitimitet för framtida handling.⁸ Arbete mot organiserad brottslighet kan också räknas till både motståndskraft och handlingskraft.

Förmågan att agera efter och inte bara motstå påtryckningar från andra stater uppkommer på olika sätt i flera nationella säkerhetsstrategier. Inom handel kan det exempelvis röra sig om att använda rådande internationella organisationer och instrument som Världshandelsorganisationen (WTO), eller att verka genom andra konstellationer som exempelvis CPTPP⁹ (Japan). I den franska säkerhetsstrategin poängteras användning av strategiskt inflytande för att upprätthålla och nå sina intressen, där landets ekonomiska attraktionskraft är en bas för strategiskt inflytande (Frankrike). Innovationsförmåga, tekniskt kunnande och industriell kapacitet är andra potentiella områden där inflytande kan skapas. I Storbritanniens nationella säkerhetsstrategi lyfts detta fram explicit som ett sätt att skapa sig inflytande i det internationella systemet. Det kan exempelvis innebära att förstärka sitt värde hos likasinnade länder och allierade men också de länder som har tillgångar som Storbritannien önskar tillgång till. I en mer transaktionell värld krävs

⁸ Hållbara statsfinanser beskrivs som ett sätt att skapa trovärdighet för att kunna skapa framtida handlingsutrymmen (Tysklands förbundsregering, 2023); Den sociala marknadsekonomi framhålls som grunden till hållbara statsfinanser som i sin tur upprätthåller välfärdsstaten. Välfärdsstaten beskrivs som "essentiell" för social samanhållning. Detta krävs för handlingsförmåga (Tysklands förbundsregering, 2023); Nya Zeelands strategi berör också ojämlikheter som en faktor som bidrar till minskat förtroende och ökad instabilitet. (Nya Zeelands regering, 2023).

⁹ CPTPP står för Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership.

spelkort att kunna spela med för att nå dit man önskar (Storbritannien). Detta innebär att stater behöver ha kapaciteten att kunna anpassa sig efter andra staters agerande.

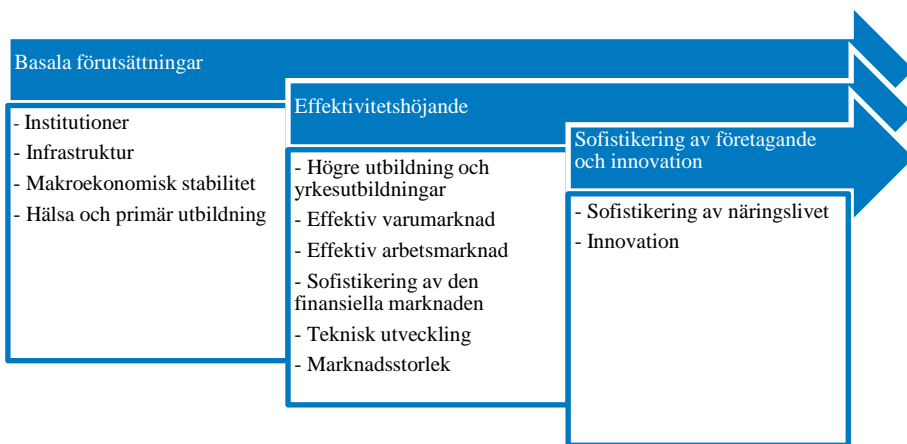
Bland de studerade nationella säkerhetsstrategierna har det inte identifierats några strategier som beskriver att tvingande styrmedel kan komma att användas mot andra länder. Däremot finns det potentiellt flera sådana som går att använda, exempelvis tullar, valutamanipulationer, sanktioner och exportkontroller med mera. För att dessa ska betraktas som strategier för ekonomisk säkerhet måste dock syftet vara att säkerhetsställa nationellt ekonomiskt välstånd enligt definitionen av ekonomisk säkerhet i Wennman & Lougui (2026), och inte för att nå andra säkerhetspolitiska mål. Dessa typer av styrmedel diskuteras mer i kapitel 5.

4 Inriktande nivå: Mellan mål och styrmedel

För att uppnå målsättningar inom de strategiska områdena konkurrenskraft, motståndskraft och handlingskraft, kan politik och andra metoder användas. I detta kapitel beskrivs de strategiska områdena och ett urval av metoder som kan användas för att uppnå den strategiska målsättningen.

4.1 Konkurrenskraft

World Economic Forum har en metod för att ranka länders konkurrenskraft. Den är uppdelad i tre aspekter som i sin tur har 12 delaspekter. De tre aspekterna representerar vanligtvis utvecklingen i den ordning som en stat går igenom den. Den första aspekten är basala förutsättningar och brukar vara den som utvecklingsländer först går igenom. Nästa aspekt är effektivitetshöjare, de tar landet vidare till att vara en mer avancerad och kunskapsdriven ekonomi. Den sista aspekten är mer sofistikerat företagande och innovation, vilket innefattar världsledande företagande och en komplext utvecklad ekonomi. Beroende på var ett land befinner sig behöver följaktligen olika fokus läggas på de olika aspekterna (Schwab m.fl., 2016).

Figur 3. Schematisk bild över konkurrenskraftens 3 delar. Källa: Författarnas egna illustration baserat på Schwab m.fl. (2016).

Målet med konkurrenskraft är den sista nivån med avancerad produktion och en kompetensintensiv industri med hög grad av innovation. För att uppnå denna nivå av konkurrenskraft krävs dessutom insatser för att både upprätthålla och utveckla de två underliggande nivåerna av konkurrenskraft.

4.1.1 Basala förutsättningar

Denna nivå omfattar de grundläggande förutsättningarna för en fungerande ekonomi (Schwab, 2019). Staten kan genom olika politiska insatser säkerställa dessa förutsättningar. Utbildningspolitik, infrastrukturpolitik och penningpolitik är områden som tillsammans skapar en stabil grund för konkurrenskraft.

Utbildningspolitiken är viktig för att säkerställa att medborgaren har den kompetens och kunskap som krävs för att följa samhällsutvecklingen och arbetsmarknadens krav (Bartlett, 2013). Det är även genom utbildning som staten kan främja social trygghet genom till exempel brottsförebyggande arbete i skolorna med syfte att bekämpa brottslighet (Lochner, 2020).

Samtidigt är tillgång till kritisk infrastruktur viktig för en stats konkurrenskraft (Palei, 2015). Med investeringar i transportnät, energisystem, telekommunikation och digital infrastruktur säkerställer staten att företag och samhället har tillgång till de resurser som krävs för att vara konkurrenskraftiga (Revoltella m.fl., 2016).

Dessa insatser kan kompletteras med penningpolitik, som kan främja makroekonomisk stabilitet. När staten kan hålla inflationen och räntor stabila, skapas förutsättningar för företag att investera och planera långsiktigt (Liu, 2024), vilket stärker deras konkurrenskraft.

4.1.2 Effektivitetshöjare

Enligt Schwab (2019) kan effektivitetshöjare tolkas som en statens insatser för att öka konkurrenskraften genom att använda sina resurser på ett bättre och mer effektivt sätt. Utöver de insatser som en stat inför i den basala nivån, kan en stat agera som effektivitetshöjare genom arbetsmarknadspolitik, innovationspolitik och utbildningspolitik.

En välfungerande och flexibel arbetsmarknad, där utbud och efterfrågan på kompetens möts, förbättrar matchningen mellan arbetsgivare och arbetstagare och ökar därmed produktivitet (McGowan & Andrews, 2015). Med en arbetsmarknadspolitik som stöttar utvecklingen av arbetsmarknaden, stärker staten företagets verksamhet samt deras konkurrenskraft. Dessutom kan innovationspolitik bidra till teknikutvecklingen genom att främja forskning vilket skapar bättre förutsättningar för företag att växa och ökar deras konkurrenskraft (Rosário m.fl., 2022).

Utöver en effektiv arbetsmarknad behövs en utbildningspolitik som uppmuntrar till högre utbildning, inkluderar digitalisering i utbildningssystemet samt främjar STEM-utbildningar¹⁰ (teknik, naturvetenskap och matematik). Detta bidrar med rätt kompetens på arbetsmarknaden, ökar produktiviteten samt förbättrar statens konkurrenskraft (Perez-Felkner m.fl., 2025).

¹⁰ STEM står för science, technology, engineering and mathematics.

4.1.3 Sofistikering av företagande och innovation

Sofistikering av företagande innebär att företag och näringsliv använder avancerade produktionsprocesser och samverkar i högkvalitativa nätverk vilket skapar konkurrenskraft (Schwab m.fl., 2016). En stat kan driva sofistikerad av företagande genom innovationspolitik, utbildningspolitik och industripolitik.

En innovationspolitik som skapar en gynnsam innovationsmiljö med samarbetsmöjligheter bidrar till teknik- och produktutveckling (Mahardhani, 2023). Till innovationspolitiken adderas åtgärder inom utbildningspolitik, som utvecklar de kompetenser som behövs för sofistikerad av företagande (Dillon, 2024). Även en industripolitik med riktade satsningar mot kritiska sektorer och verksamheter och som uppmuntrar till forskningssamarbeten är en del av en stats verktyg för att öka sofistikerad av företagandet samt företagens innovationsförmåga (Yang m.fl., 2024).

4.2 Motståndskraft

Motståndskraft handlar om att en stat skyddar sig mot ekonomiska påtryckningar, tvångsmedel eller chocker. Motståndskraft utgör en försäkring av befolkningens välbefinnande mot oförutsedda händelser, vilket inte nödvändigtvis behöver vara angrepp från illasinnade stater utan inkluderar även aggregerande kriser som hotar välbefinnandet, som till exempel klimatförändringar. Begreppet motståndskraft, baserat på en tolkning av beskrivning i Jonsson m.fl. (2019), har både ett kort-siktigt perspektiv – att absorbera chocken och klara av händelsen utan allvarliga konsekvenser, och ett långsiktigt perspektiv – att återhämta sig från den, vilket kan innebära en återgång till tidigare nivå eller till ett förbättrat läge jämfört med innan.

Länder och dess företag har länge arbetat med att minimera risker kopplade till sårbarheter i försörjningskedjor. Trots det inträffar störningar och det kan vara svårt att identifiera möjliga risker. Att arbeta med och förebygga identifierade risker är utmanande eftersom det kräver att riskerna på förhand ska vara identifierade. Att arbeta för att bygga motståndskraft och robusthet mot det okända är ett annat tillvägagångssätt som inkluderar ett större spann av möjliga händelser. Det är först med ett sådant arbetssätt som det går att förebygga påverkan och minimera skadorna av riskerna som hittills inte realiserats (Labaka m.fl., 2016).

Med perspektivet ekonomisk säkerhet får begreppet motståndskraft delvis en annan innebörd än vad som åsyftas i Sveriges nationella säkerhetsstrategi (Sverige) och vad som går under beteckningen civilt försvar. Motståndskraft med perspektivet ekonomisk säkerhet handlar om att eftersträva robusthet i försörjningskedjor som är nödvändiga för samhällsviktig verksamhet i krig. Där ingår också att eftersträva robusthet i försörjningskedjor som är strategiskt viktiga för Sverige i fredstid. Det finns dock ingen skarp gräns mellan dessa perspektiv då robusta försörjningskedjor i fredstid generellt också underlättar vid ett krigsscenario.

Nationell motståndskraft (engelskans resilience) delas här upp i makroekonomisk motståndskraft och försörjningsberedskap av varor och tjänster.

4.2.1 Makroekonomisk motståndskraft

Inom makroekonomin handlar begreppet motståndskraft om att hantera någon form av ekonomisk chock, till exempel en allvarlig lågkonjunktur eller en handelskonflikt med stor påverkan på ekonomin. För att studera staters eller regioners motståndskraft inom makroekonomin kan BNP användas tillsammans med arbetsmarknad, inflation, valuta, räntor, samt finans- och penningpolitik (Johnson m.fl., 2024). Utvecklingen av dessa indikatorer kan följas över tid, exempelvis genom en kris.

En stat kan använda finanspolitik och penningpolitik för att uppnå makroekonomisk motståndskraft. Det är exempelvis genom förändringar i budgetunderskottet som en stat kan påverka efterfrågan i ekonomin. I praktiken görs detta genom skatteändringar, offentlig konsumtion, eller transfereringar (Regeringen, 2025). Makroekonomisk motståndskraft innebär även en låg och stabil inflation. Detta görs framförallt genom att höja eller sänka styrräntan. På så sätt påverkas andra räntor, vilket i sin tur påverkar efterfrågan i ekonomin och därigenom även inflationen (Sveriges Riksbank, 2025). Andra åtgärder inom penningpolitiken är till exempel att köpa eller sälja statsobligationer på andrahandsmarknaden, köp av andra typer av värdepapper och interventioner på valutamarknaden (Sveriges Riksbank, 2023).

4.2.2 Försörjningsberedskap

Försörjningsberedskap kan beskrivas som tillgång till robusta försörjningskedjor och tillgång till kritiska resurser i tider av samhällsstörningar. För att uppnå försörjningsberedskap med syfte att säkra motståndskraft, kan en stat använda sig av beredskapspolitik, infrastrukturpolitik, miljöpolitik och industripolitik. I avsnitten nedan presenteras ett urval av områden av vikt för ett lands försörjningsberedskap. Områdena har valts ut för att ge en övergripande förståelse för utmaningarna ett land kan stå inför i arbetet med att trygga försörjningen av kritiska varor.

En stor del av beredskapspolitiken berör just försörjningsberedskapen. Försörjningsberedskap innebär att säkerställa kontinuitet av nödvändig försörjning, men också att möjliggöra handlingsfrihet för staten. Försörjningsberedskap innefattar därmed strategier och beslut om beredskapslager, omställning av produktion och andra förberedande åtgärder som ger robusthet i ett lands försörjning (Ingemarsdotter, 2024).

Robusta försörjningskedjor är en kärnfråga för beredskapspolitiken. För att beskriva robusthet kan följande beskrivning användas: ”generellt är en försörjningskedja robust om de KPI:er (key performance indicators) som är av vikt för försörjningskedjan är uppfyllda på en acceptabel nivå, även under och efter oförutsedda

händelser som orsakar störningar i en eller flera delar av försörjningskedjan” (Monostori, 2018, egen översättning). För robusthet på nationell nivå är målet att ha robusta försörjningskedjor som klarar av störningar, främst i de försörjningskedjor som är kritiska för landets säkerhet.

Dessutom är energisäkerhet och energiförsörjning, som en del av beredskapspolitiken, kritiska för samhällets funktionalitet, säkerhet och konkurrenskraft. Detta tas upp som en viktig komponent i de flesta staters säkerhetsstrategier. Norge, som själva är nettoexportörer av olja och naturgas, skiljer ut sig något genom att påtala hur denna export bidrar till Europas ekonomiska säkerhet (Norge)¹¹, medan andra länder lyfter behovet av diversifiering av försörjningskedjor och en ökad andel inhemskt producerad energi.¹²

Ett lands tillgång till kritiska naturresurser har blivit allt mindre självklar och strategier behövs för att säkerställa nationella behov. Anledningen till att tillgången inte är en självklarhet är till stor del att det blivit en politisk fråga då det är många länder som är involverade i de komplexa globala försörjningskedjorna som präglar världsekonomin. Framförallt Kina, men också Ryssland, ansvarar för väsentliga delar av försörjningskedjorna för olika kritiska naturresurser. Både USA och EU har tagit steg för att arbeta proaktivt med att säkra tillgången till kritiska naturresurser (Hill & Lucas, 2024). EU har infört *Akten om kritiska råvaror* där målet är att kunna trygga leveranskedjorna för kritiska råvaror genom att bland annat ha utvinning, bearbetning och återvinning inom EU (EU, 2023a). Även USA har tagit liknande steg för att öka robustheten i leveranskedjorna (Vergun, 2025).

Även tillgång till banbrytande teknik, det vill säga nya eller snabbt utvecklande tekniker som innebär avgörande teknologiska språng och kan påverka samhällets och staters funktionsförmåga, är viktigt för staters försörjningsberedskap. Detta leder till arbete med tekniksäkerhet där man å ena sidan värderar öppenhet och att stärka de områden där teknikutvecklingen ligger i framkant och å andra sidan också vill skydda och bevara framgångar från andra stater som kan använda tekniken skadligt. Risker kopplade till tekniksäkerhet och teknickläckage handlar om teknologisk konkurrenskraft, tillgång till banbrytande teknik samt hantering av teknologier med dubbla användningsområden, där läckage kan innebära risker om andra stater får tillgång till teknologin för militära syften (Wessel, 2022).

Utöver tillgång till resurser, finns ett behov av grundläggande infrastruktur. Kritisk infrastruktur är nödvändig för att säkerställa en stats välbefinnande, men också ekonomisk tillväxt och dagliga funktioner på samhällsnivå. Kritisk infrastruktur innefattar allt från energiinfrastruktur, tillgång till rent vatten och tillhandahållandet av

¹¹ Se även Energy Council (2024).

¹² Behov av diversifiering och inhemsk produktion nämns bland annat av Storbritanniens regering, (2025), Tyskland (Tysklands förbundsregering, 2023) och Japan (Japans utrikesministerium, 2022).

finansiella tjänster. Dessa system hänger ihop och har starka beroenden av varandra. Det är viktigt att ta in motståndskraft redan vid planering av ny infrastruktur, samt att säkerställa kontinuerligt underhåll för att säkerställa motståndskraft över tid (Labaka m.fl., 2016).

Till detta adderas staters arbete med klimatanpassning. Effekterna av klimatförändringarna blir allt mer tydliga och får större konsekvenser för samhällen och befolkningen. Att arbeta med klimatanpassning är därför i sig att arbeta med befolkningens välbefinnande. Många stater arbetar med planering och åtgärder för att stå bättre rustade när en naturkatastrof eller liknande kris uppstår. Det är en form av försäkring att bygga och ha motståndskraft mot klimatförändringar för att kunna hantera konsekvenserna utan att välbefinnandet i staten hotas (Nya Zeeland; Sverige).

4.3 Handlingskraft

Staters förmåga att agera gentemot andra stater vilar på ekonomisk statskonst. Ekonomisk statskonst handlar i grunden om hur stater använder resurser för att främja nationella intressen (Ingemarsdotter m.fl., 2025), vilket därmed utgör en förutsättning för en stats handlingskraft. Handlingskraft är dock inte begränsat till enbart ekonomisk statskonst. I sin strävan att uppnå övergripande mål, kan stater använda ekonomisk statskonst i ett internationellt sammanhang, men kan även rikta vissa åtgärder inåt, mot den egna ekonomin. Det är det sistnämnda som beskriver vad som skiljer handlingskraft från just ekonomisk statskonst.

4.3.1 Hegemoner och mindre spelare

Stater har olika förutsättningar för handlingskraft. En stat som har en stor marknadsandel inom ett visst handelssegment kan anses vara en hegemon inom det aktuella segmentet. Hegemonen kan påverka andra stater genom att hota med att avbryta eller ändra formerna för de finansiella eller handelsmässiga relationerna. Andra stater kan då ta till åtgärder för att öka sin självförsörjningsgrad och därigenom försöka minska sin utsatthet för utländsk påverkan. Att som enskild stat stå utanför hegemonens system kommer dock alltid att innebära en bristfällig lösning utan den specialisering eller de skalfördelar som hegemonens system erbjuder, det vill säga en ineffektiv fragmentering (Clayton m.fl., 2024).

Att gå samman genom bilaterala eller multilaterala koalitioner kan i viss utsträckning mildra de negativa effekterna av fragmentering. Clayton m.fl. (2024) visar att den ekonomiska makt som en hegemon har minskar relativt snabbt när ett alternativt system byggs upp. Detta exemplifieras med det system för gränsöverskridande finansiella meddelanden som Kina byggt upp (CIPS) som alternativ till SWIFT.

De senaste åren har ett starkt fokus riktats mot nationell eller regional autonomi för att skydda sig mot ekonomiska påtryckningar. Exempelvis skriver OECD

(2025) att en stat som är starkt beroende av utländska aktörer för centrala funktioner riskerar att hamna i situationer där dess möjligheter att agera självständigt reduceras.

4.3.2 Handlingskraft genom nationell styrka

Den nationella kontexten utgör ett stöd till statens handlingskraft och, på samma sätt som för konkurrenskraft och motståndskraft, är det genom att skapa förutsättningar nationellt som handlingsutrymme uppstår. Goda statsfinanser, genom att ha konjunkturcykel och inflation under kontroll, är en viktig grund för att kunna sätta in motåtgärder mot ekonomiskt tvång. Dessa kan vara kostsamma även om ambitionen på sikt är en starkare ekonomi. Det kan exempelvis gälla handelshinder som motåtgärd mot ekonomiskt tvång, vilka även skadar den egna ekonomin. Genom att justera räntor och valutareserver kan en stat minska påverkans-effekten av externa kriser (Khan & Jain, 2025) oavsett om dessa är orsakade av en annan stats handlingar eller av naturliga orsaker. Handlingskraft byggs alltså upp av motståndskraft.

Handlingskraft byggs också långsiktigt upp av konkurrenskraft som stärker ekonomin. Konkurrenskraft inom vissa strategiska marknadssegment kan dock ha större betydelse för statens handlingsfrihet än konkurrenskraft i allmänhet, vilket återknyter till resonemanget om skillnaden mellan hegemoner och mindre spelare. Genom en aktiv industripolitik, det vill säga att staten använder tillgängliga styrmedel såsom regleringar, statsstöd eller handelsåtgärder, kan utveckling av kritiska teknologier stödjas. Det kan gälla teknologier med dubbla användningsområden, som har både militära och civila tillämpningar, men också marknadssegment som är särskilt betydelsefulla för staten, inom vilka man är angelägen om att behålla sin ledande position eller känner sig hotad av en annan stats dominerande ställning (Aggarwal & Reddie, 2021).

5 Operativ nivå: Styrmedel och dess användning

Med syfte att uppnå uppsatta mål inom ekonomisk säkerhet tillämpar stater ett antal konkreta åtgärder. Dessa åtgärder är styrmedel som organiseras på den operativa nivån för att leda staters agerande mot de definierade strategiska målen. I detta avsnitt sammanfattas olika styrmedel som bedöms relevanta för denna studie. Urvalet baseras på den förteckning över styrmedel som presenteras och beskrivs i Wennman & Lougui (2026).

5.1 Handel och handelsavtal

I den ekonomiska säkerhetskontexten refereras det i litteraturen till handel som ett styrmedel för påtryckning (*weaponized trade på engelska*). Med det menas att handel kan utnyttjas av en regering som ett ekonomiskt medel för påtryckning eller tvång mot andra stater (Hopewell, 2022). Syftet med handel som ett styrmedel för påtryckning är att begränsa, förbjuda, uppmuntra eller inleda internationell handel med varor, tjänster, information, samt data (Evenett & Muendler, 2025). När en stat utnyttjar handelshinder som påtryckningsmedel accepterar den att avstå från delar av de fördelar som internationell handel medför för att uppnå icke-kommersiella, exempelvis utrikespolitiska, intressen.

Styrmedel inom denna kategori kan bestå av importtullar och importkvoter, exporttullar och exportkvoter samt handelsavtal.

Importtullar och importkvoter är åtgärder som begränsar flödet av importerade varor. En stat kan införa importtullar och kvoter för att skydda inhemsk industri genom att minska utbudet av importerade varor. Detta innebär en ökad efterfrågan på lokala varor. En stärkt inhemsk produktion av varor kan i sin tur bidra till att minska sin exponering för externa chocker och leveranskedjestörningar.

Om importtullar och kvoter riktas mot importerade varor, riktar sig *exporttullar och exportkvoter* mot varor som exporteras från landet. En stat kan eftersträva låga priser på den inhemska marknaden genom att införa exporttullar och kvoter. Det är även ett styrmedel som kan användas av en stat för att skapa störningar på den internationella marknaden.

Med *handelsavtal* kan en stat säkra tillgången till kritiska produkter eller påverka andra staters agerande och beteende. Handelsavtal kan således tecknas av strategiska skäl för att till exempel säkra försörjningsberedskapen eller för att öka handel med avtalets motparter.

5.2 Regleringar

Regleringar är åtgärder från en statlig eller offentlig aktör som syftar till att kontrollera vissa samhällsförhållanden, oftast genom regler och rättsligt bindande ramverk. En stat kan använda sig av regleringar som instrument för att uppnå sina uppsatta mål för ekonomisk säkerhet. Inom ekonomisk säkerhet har stater möjlighet att använda sig av regleringar vars syfte är att skydda och bevara den nationella säkerheten. Dessutom kan regleringar som främst inte är avsedda för ekonomisk säkerhet ändå utnyttjas som ett styrmedel inom ekonomisk säkerhet. Vissa regleringar mot omvärlden kan utgöra hinder för internationell handel, vilket riskerar att gå ut över de fördelar ekonomiskt utbyte med omvärlden har för konsumenter och producenter.

Exempel på styrmedel riktade mot omvärlden är kontroll och reglering av utländska direktinvesteringar, ekonomiska sanktioner, samt regleringar för forsknings-säkerhet och skydd mot teknickläckage.

Kontroll och reglering av utländska direktinvesteringar är ett styrmedel som skyddar kritiska verksamheter, minskar statens beroende av utländska aktörer samt hindrar utflödet av känslig information.

Med *ekonomiska sanktioner* kan en stat, oftast tillsammans med andra stater, agera för att kontrollera och begränsa andra staters tillgång till resurser, handel och finansiella transaktioner.

Regleringar för forsknings-säkerhet och skydd mot teknickläckage är en stats insats för att upprätthålla sin konkurrenskraft genom att kontrollera och begränsa spridningen av forskningsresultat och teknik.

5.3 Andra statliga interventioner

Stater kan, genom att införa styrmedel riktade direkt mot en eller flera aktörer, påverka den ekonomiska säkerheten. Dessa åtgärder kan bestå av subventioner och bidrag, styrränta och valutareserver.

Subventioner och bidrag används av stater i syfte att stödja utvalda sektorer, verksamheter eller produkter. Beslutet att införa subventioner eller bidrag utgår från statens inriktande mål.

Med *styrräntan* kan staten justera inflationen och konjunkturutvecklingen den ekonomiska stabiliteten och på så sätt öka statens motståndskraft.

Valutareserver är ett av statens styrmedel för att hantera större störningar på finansmarknaden.

5.4 Alternativa styrmedel för ekonomisk säkerhet

Med alternativa styrmedel menas möjliga styrmedel som inte traditionellt anses vara ett styrmedel inom ekonomisk säkerhet. Dessa styrmedel kan ha en indirekt effekt på ekonomisk säkerhet eller vara en förutsättning för att de traditionella medlen ska ha önskad effekt.

Exempel på alternativa styrmedel för ekonomisk säkerhet är bekämpning av brottslighet, socioekonomisk jämlikhet, lagerhållning samt cyberattacker.

Bekämpning av brottslighet är ett sätt för en stat att skapa fördelaktiga förutsättningar för åtgärder som är ändamålsenliga med ekonomisk säkerhet för staten.

Med *socioekonomisk jämlikhet* avses exempelvis åtgärder för att minska fattigdom och utjämna inkomstfördelningen, vilket kan bidra till att öka upplevd rättvisa och stärkt social sammanhållning.

Lagerhållning ger en stat möjligheten att hantera risker som uppstår vid, till exempel, störningar i försörjningskedjor eller förändrade priser på den internationella marknaden.

Även *cybersäkerhet*, för att minska och hindra angrepp via digitala system, betraktas som styrmedel för ekonomisk säkerhet.

6 Slutsatser och fortsatt forskning

Redan i rapportens syftesbeskrivning fastslås att ekonomisk säkerhet är ett snabbväxande forskningsområde under både tillväxt och förändring. För att kunna besvara frågeställningarna har rapporten vidareutvecklat tidigare teori i kombination med analyser av flera länders nationella säkerhetsstrategier. Denna rapport är nummer två i en serie på tre rapporter, där den första berör definitionen av ekonomisk säkerhet och tillhörande styrmedel. Rapport tre tillämpar det strategiska ramverket, som utvecklas i denna rapport, på Sverige.

Enligt rapportens analys utvecklar en stat ett strategiskt ramverk genom att inledningsvis förstå ekonomisk säkerhet samt sina utmaningar respektive möjligheter nationellt och internationellt. Därefter identifierar en stat mål i form av strategiska intressen (strategisk nivå), följt av en beskrivning av hur dessa mål kan uppnås (inriktande nivå), för att slutligen kartlägga vilka styrmedel som står till förfogande (operativ nivå). Denna struktur visualiseras genom Figur 1 i kapitel 2. I arbetet med att utforma innehållet – mål, metod och styrmedel – på dessa olika nivåer vägs ekonomiska fördelar, med ekonomisk logik, mot säkerhetsfördelar med politisk logik (Figur 2 i kapitel 3). Avvägningen varierar beroende på stat, förmågor, ambitioner och hotbilder.

Ekonomisk säkerhet definieras i denna rapport, likt Wennman & Lougui (2026), som en stats samlade åtgärder för att säkerhetsställa de resurser, funktioner och tillgångar som är grundläggande för dess ekonomiska stabilitet och välbefinnande. Ekonomisk säkerhet utgör således en delmängd av nationell säkerhet och syftar till att säkerhetsställa statens välbefinnande, till skillnad från exempelvis fysisk säkerhet eller territoriell suveränitet, vilket mer traditionellt ingår i den nationella säkerheten.

För att svara på vad som utgör grundläggande avvägningar och målsättningar inom ekonomisk säkerhet bygger denna rapport vidare på Shiraiishi (2024), den definition som presenteras i Wennman & Lougui (2026) och en analys av ett antal nationella säkerhetsstrategier. Shiraiishi menar att ekonomisk säkerhet präglas av två olika domäner som har skilda men inte helt oförenliga värden. Dessa två domäner är den ekonomiska domänen som präglas av effektivitet och den politiska domänen som har andra värden att beakta som exempelvis säkerhetsintressen. Den grundläggande avvägningen är alltså avvägningen mellan de spänningar som den ekonomiska och politiska logiken ger upphov till för att säkerhetsställa nationellt välbefinnande.

Ett strategiskt ramverk utgör handlingsutrymmet som en stat har möjlighet att fylla med sina specifika strategier. Det strategiska ramverk som presenteras och utvecklas i rapporten består av tre nivåer: den strategiska nivån, den inriktande nivån och den operativa nivån. På den strategiska nivån beskrivs de strategiska målen som genomsyrar övrigt arbete. På den inriktande nivån formuleras metoderna för

att nå de tilltänkta målen. Metoderna kan ofta, men inte uteslutande, beskrivas i termer av politikområden vilka består av en kombination av olika styrmedel. Den operativa nivån utgör det konkreta arbetet och medlen.

Vad gäller övergripande målbilder har tre sådana målområden identifierats. Dessa är konkurrenskraft, motståndskraft och handlingskraft. Konkurrenskraft kan beskrivas som motorn i ekonomin och ökar därför den ekonomiska styrkan hos staten. Motståndskraft är förmågan att hantera chocker eller påtryckningar. Handlingskraft, däremot, är förmågan att påverka andra stater eller interna utmaningar antingen direkt eller som respons. Konkurrenskraften ligger närmast den ekonomiska logiken, handlingskraft närmast den politiska logiken medan motståndskraften placerar sig mellan de övriga två.

Ekonomisk säkerhet kommer med stor sannolikhet att fortsätta växa i betydelse framöver. Ambitionen är att definitionen och strukturen på det strategiska ramverket fortsatt kommer kunna tillämpas för att stödja utveckling av policy och strategier även i framtiden. Samtidigt finns en medvetenhet om att strukturen kan behöva återbesökas och förbättras i takt med att den akademiska litteraturen utvecklas och ny policy implementeras. Rapporten utgör redan nu en teoretisk grund för att bättre kunna navigera en mer orolig och instabil omvärld. Den teoretiska grunden kan förhoppningsvis fortsätta utvecklas med hjälp av framtida forskning.

7 Litteraturförteckning

- Aggarwal, V. K., & Reddie, A. W. (2021). Economic Statecraft in the 21st Century: Implications for the Future of the Global Trade Regime. *World Trade Review*, 20(2), 137–151. Cambridge Core. <https://doi.org/10.1017/S147474562000049X>
- Bartlett, W. (2013). *Skill Mismatch, Education Systems, and Labour Markets in EU Neighbourhood Policy Countries* (WP5/20 Search working paper).
- Blackwill, R. D., & Harris, J. M. (2016). *War by other means- Geoeconomics and statecraft* (7:e uppl., Vol. 2016). Harvard University Press.
- Clayton, C., Maggiori, M., & Schreger, J. (2024). *A Theory of Economic Coercion and Fragmentation*. SSRN. <https://ssrn.com/abstract=4767131>
- Dillon, J. (2024). Educational policy and economic outcomes: Shaping future economies. *Journal of Economics and Economic Education Research*, 25(5).
- Energy Council. (2024, december 20). *Norways Critical Role in Ensuring Europes Energy Security and Sustainability*.
- Erickson, A. S. (2025). *New White Paper: “China’s National Security in the New Era”*. Andrew S. Erickson. <https://www.andrewerickson.com/2025/05/new-white-paper-chinas-national-security-in-the-new-era/>
- Europeiska kommissionen. (2023a). *Akten om kritiska råvaror*. https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/green-deal-industrial-plan/european-critical-raw-materials-act_sv
- Europeiska kommissionen. (2023b). *ANNEX to the Commission Recommendation on critical technology areas for the EU’s economic security for further risk assessment with Member States*.
- Europeiska kommissionen. (2023c). *Gemensamt meddelande till Europaparlamentet, Europeiska rådet och Rådet om en europeisk strategi för ekonomisk säkerhet*. Europeiska kommissionen.
- Europeiska kommissionen. (2024). *Advancing European economic security: An introduction to five new initiatives* (Kommunikationsdokument till Europaparlamentet och rådet). Europeiska kommissionen.
- Europeiska kommissionen. (2025). *Joint white paper for European Defence Readiness 2030*. Europeiska kommissionen. <https://doi.org/10.1093/law-oeeu/e66.013.66>

- Evenett, S. J., & Muendler, M.-A. (2025). The Notion of Weaponizing Trade and the Example of Moscow's Threat to Food Security in 2023. I V. K. Aggarwal & T. M. Cheung (Red.), *The Oxford Handbook of Geoeconomics and Economic Statecraft*. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780197673546.013.6>
- Generalsekretariatet för försvar och nationell säkerhet. (2022). *National strategic review*. Secrétariat général de la défense et de la sécurité nationale.
<https://www.sgdsn.gouv.fr/files/files/rns-uk-20221202.pdf>
- Hill, D., & Lucas, R. (2024, juni 25). *NATO Needs to Align on Supply of Critical Raw Materials*. <https://www.rand.org/pubs/commentary/2024/06/nato-needs-to-align-on-supply-of-critical-raw-materials.html>
- Hopewell, K. (2022). Beyond U.S.-China Rivalry: Rule Breaking, Economic Coercion, and the Weaponization of Trade. *AJIL Unbound*, 116, 58–63.
<https://doi.org/10.1017/aju.2022.3>
- Ingemarsdotter, J. (2024). *Ekonomiskt försvar: Vad och varför* [FOI Memo 8482]. Totalförsvarets forskningsinstitut.
- Ingemarsdotter, J., Veibäck, E., & Hellström, K. (2025). *Det ekonomiska försvarets hotbilder: En kunskapsöversikt* [FOI-R--5616--SE]. Totalförsvarets forskningsinstitut.
- Japans utrikesministerium. (2022). *National Security Strategy of Japan*.
<https://www.cas.go.jp/jp/siryoku/221216anzenhoshou/nss-e.pdf>
- Johnson, A., Lallerstedt, K., Lusua, J., & Hultqvist, M. (2024). *Hur påverkas svensk ekonomi av kris och krig En explorativ ansats* [FOI-R--5556--SE]. Totalförsvarets forskningsinstitut.
- Jonsson, D., Ingemarsdotter, J., Johansson, B., Rossbach, N., Wedebrand, C., & Eriksson, C. (2019). *Civilt försvar i gräzon* [FOI-R--4769--SE]. Totalförsvarets forskningsinstitut.
- Khan, U. A., & Jain, D. V. (2025). Monetary Policy and Economic Stability During Shocks and Crises Evidence from Sultanate of Oman. *Advances in Consumer Research*, 2(5).
- Labaka, L., Hernantes, J., & Sarriegi, J. M. (2016). A holistic framework for building critical infrastructure resilience. *Technological Forecasting and Social Change*, 103, 21–33. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2015.11.005>
- Liu, L. (2024). Examining the Influence of Macroeconomic Policies on Corporate Finance and Investment Decisions: A Global Comparative Study Across Developed and Emerging Economies. *Cuadernos de Economía*, 47(134).

- Livingston, V., Jackson-Nevels, B., & Reddy, V. V. (2022). Social, Cultural, and Economic Determinants of Well-Being. *Encyclopedia*, 2(3), 1183–1199. <https://doi.org/10.3390/encyclopedia2030079>
- Lochner, L. (2020). Education and crime. I S. Bradley & C. Green (Red.), *The Economics of Education (Second Edition)* (Andra upplaga, s. 109–117). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-815391-8.00009-4>
- Lougui, M., Björk, A., Wennman, M., & Sahlén, V. (2026). *Ekonomisk säkerhet i Sverige- Analytiskt exempel på ett strategiskt ramverk för ekonomisk säkerhet i Sverige* [FOI-R--5881--SE]. Totalförsvarets forskningsinstitut.
- Mahardhani, A. J. (2023). The Role of Public Policy in Fostering Technological Innovation and Sustainability. *Journal of Contemporary Administration and Management (ADMAN)*, 1(2), 47–53. <https://doi.org/10.61100/adman.v1i2.22>
- McGowan, M. A., & Andrews, D. (2015). *Labour Market Mismatch and Labour Productivity: Evidence from PIAAC Data* (OECD Economics Department Working Papers No. 1209; OECD Economics Department Working Papers, Vol. 1209). OECD. <https://doi.org/10.1787/5js1pzx1r2kb-en>
- Monostori, J. (2018). *Supply chains robustness: Challenges and opportunities*. <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S2212827117311277>
- Nationalencyklopedin. (u.å.). Neoklassisk nationalekonomi. I *Nationalencyklopedin*. NE Nationalencyklopedin AB. Hämtad 08 oktober 2025, från <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/neoklassisk-nationalekonomi>
- Nya Zeelands regering. (2023). *New Zealands national security strategy 2023-2028*. Department of Prime Minister and Cabinet.
- OECD. (2025). *Economic Security in a Changing World* (New Approaches to Economic Challenges). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/4eac89c7-en>
- Palei, T. (2015). Assessing the Impact of Infrastructure on Economic Growth and Global Competitiveness. *Procedia Economics and Finance*, 23, 168–175. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)00322-6](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)00322-6)
- Perez-Felkner, L., Gholami, Z., & Wu, X. (2025). Public Financing of STEM Education: Research Evidence and Policy Recommendations. *Policy Insights from the Behavioral and Brain Sciences*, 12(2), 177–185.
- Regeringen. (2024). *Nationell säkerhetsstrategi* (No. Skr. 2023/4:163). Regeringskansliet.

<https://www.regeringen.se/contentassets/125593e4516a49ce9b9ab942f49cca8d/232416300webb.pdf>

- Regeringen. (2025). *Det finanspolitiska ramverket*. Regeringskansliet.
<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/finansdepartementet/statens-budget/det-finanspolitiska-ramverket/>
- Revoltella, D., Brutscher, P.-B., Tsiotras, A., & Weiss, C. (2016). *Infrastructure Investment in Europe and International Competitiveness* (No. 2016 / 01; EIB Working Papers). European Investment Bank.
- Rosário, C., Varum, C., & Botelho, A. (2022). Impact of Public Support for Innovation on Company Performance: Review and Meta-Analysis. *Sustainability*, 14(8), 4731. <https://doi.org/10.3390/su14084731>
- Schwab, K. (2019). *The Global Competitiveness Report 2019* (Insight Report). World Economic Forum.
- Schwab, K., Sala-i-Martin, X., Baller, S., Crotti, R., Browne, C., & World Economic Forum (Red.). (2016). *The global competitiveness report 2016-2017*.
- Shiraishi, S. (2024). *Japan's Economic Security Policy: Current status and challenges*. Konrad Adenauer Stiftung.
https://www.kas.de/documents/287213/31615648/%E3%80%90ENG%E3%80%91KAS+Japan_Publication_Japan%27s+Economic+Security+Policy+%28Shigeaki+SHIRAISHI%29.pdf/5839af33-d3be-dfc8-fb7d-c56634dd759d?version=1.0&t=1721982692898
- Statsministerens kontor. (2025). *Nasjonal sikkerhetsstrategi*. Government.no.
- Storbritanniens regering. (2025). *National Security Strategy 2025: Security for the British people in a dangerous world* (No. CP 1388).
https://assets.publishing.service.gov.uk/media/685ab0da72588f418862075c/E03360428_National_Security_Strategy_Accessible.pdf
- Sveriges Riksbank. (2023). *Kompletterande penningpolitiska åtgärder*.
<https://www.riksbank.se/sv/penningpolitik/vad-ar-penningpolitik/kompletterande-penningpolitiska-atgarder/>
- Sveriges Riksbank. (2025, februari 20). *Vad är penningpolitik?* Sveriges Riksbank. <https://www.riksbank.se/sv/penningpolitik/vad-ar-penningpolitik/>
- Tysklands förbundsregering. (2023). *Integrated Security for Germany: National Security Strategy*. Federal Foreign Office.
<https://www.nationalesicherheitsstrategie.de/National-Security-Strategy-EN.pdf>

- Vergun, D. (2025, januari 10). *Securing Critical Minerals Vital to National Security, Officials Says*. <https://www.war.gov/News/News-Stories/Article/Article/4026144/securing-critical-minerals-vital-to-national-security-official-says/>
- Vîrjan, D., Manole, A. M., Stanef-Puică, M. R., Chenic, A. S., Papuc, C. M., Huru, D., & Bănac, C. S. (2023). Competitiveness—The engine that boosts economic growth and revives the economy. *Frontiers in Environmental Science*, *11*. <https://doi.org/10.3389/fenvs.2023.1130173>
- Vita Huset. (2017). *National Security Strategy of the United States of America*.
- Vita Huset. (2022). *National Security Strategy (October 2022)*. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>
- Wennman, M., & Lougui, M. (2026). *Ekonomisk säkerhet- Definition och styrmedel* [FOI-R--5879--SE]. Totalförsvarets forskningsinstitut.
- Wessel, R. A. (2022). High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy. I W. Ramses A, *Oxford Encyclopedia of EU Law*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/law-oeul/e66.013.66>
- Yang, W., Wang, X., & Zhou, D. (2024). Research on the Impact of Industrial Policy on the Innovation Behavior of Strategic Emerging Industries. *Behavioral Sciences*, *14*(4), 346. <https://doi.org/10.3390/bs14040346>
- Åkerström, J. (2011). *Militär planering och beslutsfattande—En översikt* [FOI-R--3224--SE]. Totalförsvarets forskningsinstitut.

ISSN 1650-1942

www.foi.se